

UČNI NAČRT PREDMETA / COURSE SYLLABUS

Predmet:	Leksikologija, leksikografija in slovničarstvo sodobnega jezika
Course title:	Lexicology, lexicography, contemporary grammar

Študijski program in stopnja Study programme and level	Študijska smer Study field	Letnik Academic year	Semester Semester
Primerjalni študij idej in kultur, doktorski študij 3. stopnje	Jezikoslovje: leksikologija, terminologija, slovaropisje in slovničarstvo	Brez letnika	/
Comparative Study of Ideas and Cultures, doctoral study 3 rd cycle	Linguistics: Lexicology, Terminology, Lexicography and Grammar	Not specified	/

Vrsta predmeta / Course type

splošno izbirni / general elective

Univerzitetna koda predmeta / University course code:

P055

Predavanja Lectures	Seminar Seminar	Vaje Tutorial	Klinične vaje work	Druge oblike študija	Samost. delo Individ. work	ECTS
20	10				150	6

Nosilec predmeta / Lecturer:

[izr. prof. dr. Nataša Jakop,](#)
[red. prof. dr. Andreja Žele](#)

Jeziki /

Languages:

Predavanja / Lectures:

Vaje / Tutorial:

slovenščina, angleščina / Slovenian, English

/

Pogoji za vključitev v delo oz. za opravljanje študijskih obveznosti:

Za vključitev v delo ni posebnih pogojev. Priporoča se predhodno poznavanje osnovnih jezikoslovnih teorij, splošne leksikologije in slovničarstva.

Prerequisites:

There are no specific prerequisites. However, prior knowledge of basic linguistic theories, general lexicology, and grammar is recommended.

Vsebina:

Leksikalni pomen (20)

- Leksem kot jezikovni znak.
- Strukturalni model leksikalnega pomena.
- Kategorialni pomen (pomen kot skladišna funkcija; kategorialne pomenske sestavine stavčnočlenskih besednih vrst; kategorialni pomen pri tvorjenkah).
- Denotativni pomen (denotat s stališča sistemskosti in besedilnosti leksikalnega pomena; strukturiranost denotativnega

Content (Syllabus outline):

Lexical meaning (20)

- Lexeme as a linguistic sign.
- The structural model of lexical meaning.
- Categorical meaning (meaning as a syntactic function; categorical semantic features of sentence elements; categorical meaning of derivatives).
- Denotative meaning (system-based and textual lexical meaning of the denotatum; internal structure of the denotative meaning in structural linguistics).

pomena s stališča strukturalnega pojmovanja). • Pragmatični pomen. • Konotativni pomen. • Leksikalni pomen v terminoloških poimenovanjih in frazeologiji. Pomenska razmerja znotraj leksema (10) • Tipologija znotraj- in zunajleksemskih medpomenskih razmerij. • Leksikalizirana metonimija kot sintagmatsko in paradigmatsko utemeljena pomenotvorna možnost. • Leksikalizirana metafora kot sredstvo izrazitvene variantnosti. Pomenska razmerja med leksemi (10) • Sopomenskost. • Protipomenskost. • Nadpomenskost, podpomenskost. Frazeologija in leksikografija (20) Slovaropisna teorija (15) • Slovarski priročnik kot dogovorno formalizirana odslikava jezikovne resničnosti. • Tradicionalno slovaropisje. • Korpusno slovaropisje. • Vloga leksikalnega pomenoslovja v slovaropisni teoriji, • Slovenistična slovaropisna teorija. • Tipologije slovarskih priročnikov. Praktično slovaropisje (15) • Delovne stopnje v izdelavi slovarskega priročnika. • Slovarska zasnova kot temeljni določevalec razmerja med jezikovno rabo in prikazom v slovarskem priročniku. • Gradivni viri za slovarske priročnike (korpusne zbirke in druge besedilne zbirke). • Obdelava gradiva kot predstopnja pomenske analize.	• Pragmatic meaning. • Connotative meaning. • Lexical meaning in terminology and phraseology. Intra-lexical semantic relations (10) • Typology of intra- and interlexical semantic relations. • Lexicalised metonymy as syntagmatically and paradigmatically based possibility of semantic extension. • Lexicalised metaphor as a means of variety of expression. Inter-lexical semantic relations (10) • Synonyms. • Antonyms. • Hyperonyms, hyponyms. Phraseology and lexicography (20) Theory of lexicography (15) • Dictionary as a formalised reflection of linguistic reality. • Traditional lexicography. • Corpus-based lexicography. • The role of semantics in lexicographical theory. • The Slovene lexicographical school. • Dictionary typology. Applied lexicography (15) • Work stages in dictionary compilation. • Dictionary concept as the key controller of the relationship between language use and dictionary representation. • Sources of language material (language corpora and other collections of textual data). • Language material analysis as the prerequisite for semantic analysis. • Semantic analysis of individual lexemes (focusing largely on the grammatical characteristics) as the objective foundation of a dictionary entry. • Dictionary segmentation (in book and/or electronic form) in the function of a
--	--

- Pomenska analiza leksema s poudarkom na slovničnih danostih kot objektivni temelj slovarskega sestavka.
- Razčlenjenost slovarskega besedila (knjižnega, elektronskega) v funkciji večdimenzionalnega formaliziranega prikazovanja jezikovne resničnosti.
- Sodobno slovensko slovaropisje.

Seminarji:

Namen seminarja je poglobiti teoretično vedenje z ugotovitvami, kot jih potrjuje neposredno opazovanje sodobnega jezikovnega gradiva. Teme seminarja so prilagojene individualnim študijskim programom študentk in študentov; izbrani temi je prilagojen ustrezni specialni izbor znanstvene literature. Študentka oz. študent predstavi izbrano temo s stališča lastnega raziskovalnega cilja, ostali obiskovalci in obiskovalke seminarja spremljajo predstavitev in jo komentirajo s stališča lastnega razumevanja predstavljene tematike in individualnega razumevanja v predavanjih podanih trditev.

Povezava z drugimi predmeti:

Za razumevanje obravnavane tematike je potrebno osnovno poznavanje področja jezikoslovnega raziskovanja. Predmet se povezuje z ostalimi predmeti v okviru jezikoslovnega modula in z nekaterimi predmeti drugih modulov na programu Primerjalni študij idej in kultur, predvsem tistimi, pri katerih je v ospredju teoretično modeliranje izbranega raziskovalnega predmeta.

formalised multidimensional representation of linguistic reality.

- Contemporary Slovene lexicography.

Seminar classes:

Seminar classes encourage the student to measure the theoretical knowledge gained in lectures against indirectly observed contemporary language material. The specific thematic fields (supplied by specific compilations of reference works) are adapted to suit each individual student's interests. Each student presents his/her own research from the point of view of their individual research interest. The role of other participants is to provide constructive comments on the presentation from the point of view of their own understanding of the presented topic, based on the knowledge acquired in lectures.

Cross-curricular integration:

Basic knowledge of research in linguistics is prerequisite for successful participation in lectures. The course is tightly integrated into the programme and connected with a number of other courses offered by the Primerjalni študij idej in kultur (Comparative studies of ideas and cultures), especially those that place particular emphasis on the development of the theoretical apparatus in the approach to the study of the relevant subject.

Temeljni literatura in viri / Readings:

Navedena literatura posreduje izbor jezikoslovnih del, ki omogočajo študijsko osredotočenje na problematiko povezovanja slovnice s pomenoslovjem in slovaropisjem. Poleg nekaterih splošnih teoretičnih del so obsežneje navedena slovenistična dela s tega področja, ker skupaj s teoretično vsebino posredujejo ugotovitve tega področja v zvezi s slovenskim jezikom in seznanjajo študenta ali študentko s slovenističnim jezikoslovnim izročilom. Na ostalo literaturo bodo študentke in študenti opozorjeni posebej glede na specifičnost tematike pri predavanjih, seminarjih in seminarskih nalogah. /

The following list contains a selection of relevant linguistic works which will enable the student to focus on the specific problem of the connection between grammar, semantics and lexicology. A general selection of fundamental theoretical works is supplemented by the works of Slovene contributors to the field, which will be relevant for the study of the related problems from the point of view of Slovene in particular and offer an insight into the national opus of the relevant works.

Additional readings for individual lectures, seminars and/or seminar papers will be supplied subsequently according to specific and individual needs.

- Apresjan, Jurij Derenikovič, 1974: Regular Polysemy. *Linguistics* 142, 5-32.
- Apresjan, Jurij Derenikovič, 1952: *Leksičeskaja semantika*. Moskva: Vostočnaja literatura RAN.
- Atkins, B. T. S., Rundell, M.: 2008: *Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Gantar, Polona, 2008: (Slovenska) leksika med leksikonom in slovnico. *Jezik in slovstvo* 53/5. 19-35.
- Gložančev, Alenka, Jakopin, Primož, Michelizza, Mija, Uršič, Lučka, Žele, Andreja, Žele, Andreja (urednik), 2009: *Novejša slovenska leksika : (v povezavi s spletnimi jezikovnimi viri)*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 408 str.
- Halliday, Michael Alexander Kirkwood, 1994: *An Introduction to Functional Grammar*. London: Arnold.
- Hanks, Patrick, 2004: The Syntagmatics of Metaphor and Idiom. *International Journal of Lexicography* 17/3, 245-274.
- Jakop, Nataša, 2005: *Pragmatična frazeologija*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Landau, S., 1984: *Dictionaries: the Art and Craft of Lexicography*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Orešnik, Janez, 1972: Formalizacija semantičnih definicij najmanjših jezikovnih enot s pomenom. *Problemi semantike, sintakse in obravnave tekstov*. Ljubljana: Inštitut Jožef Štefan. 27-33.
- Orešnik, Janez, 1992: *Udeleženske vloge v slovenščini*. Ljubljana: SAZU.
- Snoj, Jerica, 2005: Kategorialne pomenske lastnosti in tipologiziranje slovarske večpomenskosti. *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies* 5. 68-84.
- Snoj, Jerica, 2006: Metonimični pomeni: sintagmatski vidik. *Slavistična revija* 54. Posebna številka. 73-86.
- Snoj, Jerica, 2010: *Metafora v leksikalnem sistemu*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Snoj, Jerica, 2011: Pomenske značilnosti antropomorfne povedkovnika. *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies* 8. 45-64.
- Taylor, John R., 2003 (1989): *Linguistic Categorisation*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Toporišič, Jože, 1982: *Nova slovenska skladnja*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Toporišič, Jože, 2004: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- Vidovič Muha, Ada, 1978: Merila pomenske delitve nezaimenske pridevniške besede. *Slavistična revija* 26/3. 253-276.
- Vidovič Muha, 1986: Slovnice in pomenske lastnosti nekaterih količinskih izrazov. *Slavistična revija* 34/4. 403-417.
- Vidovič Muha, Ada, 1992: Slovnica obvestilnost Slovarja slovenskega knjižnega jezika. *Zbornik Slavističnega društva Slovenije*. 35-49.
- Vidovič Muha, Ada. 1996: Določnost kot besedilna prvina v slovničnem opisu slovenskega jezika. *Kopitarjev zbornik*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 115-130.
- Vidovič Muha, Ada, 2006: Kategorialnost leksemov med slovarjem in slovnico. *Slavistična revija* 54. Posebna številka. 23-42.
- Vidovič Muha, Ada, 2011: *Slovensko skladenjsko besedotvorje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

- Vidovič Muha, Ada, 2013: Slovensko leksikalno pomenoslovje. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Wierzbicka, Anna, 1988: The Semantics of Grammar. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Vodusek, Božo, 1961: O leksikografskem ugotavljanju in urejevanju besednih pomenov. Jezik in slovstvo 1961/62, str. 5-10.
- Žele, Andreja, 2001: Vezljivost v slovenskem jeziku (s poudarkom na glagolu). Ljubljana: Založba ZRC SAZU.
- Žele, Andreja, 2009: Enojezični slovarji - sledenje pomenskosti besed oz. kaj in kako pravi raba. V: STABEJ, Marko (ur.). *Infrastruktura slovenščine in slovenistike*. 1. natis. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 457-461.

Cilji in kompetence:

Pri preučevanju sodobne jezikovne resničnosti se leksikologija, leksikografija in slovničarstvo, sicer samostojna področja znotraj jezikoslovja, smiselno povezujejo in medsebojno dopolnjujejo. To povezovanje je še zlasti utemeljeno tedaj, ko preučevanje sodobne jezikovne pojavnosti nima zgolj vloge statične akademske deskripcije, pač pa so jezikoslovna spoznanja dejavno vključena v aktualne potrebe uporabnega jezikoslovja v najširšem smislu (korpusno jezikoslovje, jezikovne tehnologije itd.). S stališča jezika kot človekove sporočanje, izražanje zmožnosti je povezava med slovnico kot urejevalnim jezikovnim polom in leksiko kot poimenovalnim polom samoumevna in v jezikoslovju od nekdaj prisotna. Za novejšje jezikoslovne usmeritve pa je zlasti značilno, da je povezovanje slovnice in slovarja (poimenovalni sistem) bolj uzaveščeno in eksplicitno, kar se kaže v doslednem interpretiranju izraznih jezikovnih danosti v povezavi s pomenskimi danostmi in v povezavi s sporočanskimi potrebami. Pri predmetu Leksikologija, leksikografija in slovničarstvo se na osnovi izhodiščnega gradivno utemeljenega objektivnega poznavanja slovničnih in leksikalnih danosti sodobnega jezika presega ločevanje področja slovnice od področja slovarja (poimenovalni sistem). Pri tem je v središču pozornosti leksikalni pomen. Strukturalni model leksikalnega pomena, ki vključuje denotativni pomen in kategorialni pomen kot obvezni sestavini, učinkovito in uporabno ponazarja, kako je v pomenskih uresničitvah znotraj besedila hkrati prisotna tako slovnica kot na

Objectives and competences:

Within contemporary linguistic reality lexicology, lexicography and grammaticography, although in themselves autonomous linguistic disciplines, are in fact intertwined and complement each other. The recognition of this interrelationship is especially significant in any kind of description of the contemporary language which transcends the role of static academic description and provides linguistic data to suit the needs of applied linguistics in the broadest sense (corpus linguistics, language technologies etc). Based on the notion of language as a person's communicative and expressive ability, the idea of the self-evident close association between a language's grammar (set of structural rules) and its lexicon has always been popular in linguistics. More recent trends in linguistic research generally explicitly recognise this inseparable connection between grammar and lexicon, which is mirrored in the consistent interpretation of formal linguistic features in connection to semantic features and communicative needs. The course transcends the notion of the separation of grammar and lexicon, basing the approach on factual, textually based insight into grammatical and lexical features of the contemporary language. In the centre of attention is the category of lexical meaning. The latter is understood as a structured unit of denotative and categorical meaning and is a strong reminder of how semantic realisations in any given text necessarily involve both grammatical features as well as the denotative meaning. The categorical meaning, described as an accumulation of categorical semantic

denotativnost vezana poimenovalnost. Kategorialni pomen, opisan s kategorialnimi pomenskimi sestavinami, omogoča uporabno predstavo o tem, kaj je tisto, kar usposablja poimenovalno enoto kot izrazno-pojmovno danost, da se lahko uresničuje kot sestavina sporočila. Vključno s konotativnim pomenom (odnos do sporočajske vsebine) in pragmatičnim pomenom (okoliščine sporočanja) tako modelirani leksikalni pomen omogoča metodološko enovito in v leksikografiji uporabno analiziranje leksikalne jezikovne ravnine: tipologiziranje pomenotvornih postopkov (metafora, metonimija) in tem ustrezajočih pomenskih razmerij znotraj leksemov, opisovanje pomenskih razmerij med leksemi (sopomenskost, protipomenskost, nadpomenskost, podpomenskost), opisovanje svojskosti frazeoloških leksikalnih enot in terminoloških poimenovanj. Razumevanje leksikalnega pomena kot neločljive enotnosti slovničnih danosti in denotativnopomenskih danosti je nepogrešljiva sestavina ukvarjanja z jezikom, predstavlja osnovo slovaropisja v teoriji in v praktičnem delu, lahko pa je tudi uporabno védenje znotraj ukvarjanja s humanističnimi vsebinami nasploh.

features, enables conceptual understanding of what capacitates the lexical unit, being essentially a unity of formal and semantic features, to be realised as a component of a given message. Together with the connotative meaning (cultural/emotional association) and pragmatic meaning (communication contexts) such structuring of the lexical meaning enables a methodologically unified analysis of the lexical linguistic unit, which is at the same time applicable to lexicography: the typology of semantic extension algorithms (metaphor, metonymy) and the corresponding intralexical semantic relations, description of interlexical semantic relations (synonymy, antonymy, hyperonymy, hyponymy), description of the individuality of phraseological lexical units and terminological units. The appreciation of the fact that lexical meaning is a unity of grammatical and denotative features should be recognised as fundamental in linguistic research, while it at the same time stands at the very core of lexicography, be it theoretical or applied, and is a useful insight in the research-based approach to studies in humanities.

Predvideni študijski rezultati:

- Vzpostavitev ustreznega celovitega pogleda na jezik, kot je potreben pri ukvarjanju z jezikom, tako znanstvenoraziskovalnem kot uporabnostno usmerjenem (prevajanje, lektoriranje, učenje in poučevanje jezika itd.);
- oblikovanje poglobljene in uporabne predstave o tem, kako obstoji leksikalni pomen kot sistemska danost in kako se uresničuje v besedilu, kar predstavlja uporabno znanje pri eksperimentalno naravnani obdelavi korpusnih besedilnih zbirk in v praktičnem slovaropisju;
- osnovna usposobljenost za nadaljnje uvajanje v praktično slovaropisno delo.

Intended learning outcomes:

- Well-rounded apprehension of language as a system is prerequisite for any sort of linguistic activity, be it research-based or applied (translation, proof-reading, language learning and language teaching etc.);
- clear conception of the existence of lexical meaning and its textual realisation, applicable to experimental analysis of corpora and to applied lexicography;
- Fundamental capacity for further training in lexicography.

Metode poučevanja in učenja:**Oblike dela:**

- ☒ Samostojno delo študentov
- ☒ e-izobraževanje

Metode (načini) dela:

- ☒ Razlaga
- ☒ Razgovor/ diskusija/debata
- ☒ Delo z besedilom
- ☒ Proučevanje primera
- ☒ Druge vrste nastopov študentov

Learning and teaching methods:**Types of learning/teaching:**

- ☒ Independent students work
- ☒ e-learning

Teaching methods:

- ☒ Explanation
- ☒ Conversation/discussion/debate
- ☒ Work with texts
- ☒ Case studies
- ☒ Different presentation

Načini ocenjevanja:

Daljši pisni izdelki

Končno ocenjevanje (pisni/ustni izpit)

Delež (v %) /
Weight (in %)

80

20

Assessment:

Long written assignments

Final examination (written/oral)

Reference nosilca / Lecturer's references:

- JAKOP, Nataša. Vpliv družbenih omrežij na rabo paremioloških enot: na primeru enot s sestavino kruh. *Slavistična revija: časopis za jezikoslovje in literarne vede*. [Tiskana izd.]. 2022, letn. 70, št. 3, str. 349-360, graf. prikaza. ISSN 0350-6894. <https://srl.si/ojs/srl/article/view/4042>.
- JAKOP, Nataša, KRŽIŠNIK, Erika. Dileme in merila ob kodifikaciji frazeologije. *Jezik in slovstvo*. [Tiskana izd.]. 2021, letn. 66, št. 2/3, str. 93-116, 294-295, tabele, graf. prikaz. ISSN 0021-6933. <https://www.jezikinslovstvo.com/pdf.php?part=2021>.
- KRŽIŠNIK, Erika, JAKOP, Nataša. Samostalniške manjšalnice kot sestavine frazeoloških enot. V: KRAJNC IVIČ, Mira (ur.), ŽELE, Andreja (ur.). *Pogled v jezik in iz jezika : Adi Vidovič Muha ob jubileju*, (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 133). Maribor: Univerzitetna založba: = University Press. 2020, str. 41-52.
- JAKOP, Nataša. Izražanje spola v frazeologiji: samostalniški frazemi med slovarjem in korpusom. *Slavistična revija: časopis za jezikoslovje in literarne vede*, ISSN 0350-6894. [Tiskana izd.], apr.-jun. 2019, letn. 67, št. 2, str. 213-222, ilustr. <https://srl.si/ojs/srl/article/view/2019-2-1-9>.
- JAKOP, Nataša. The role and position of phraseological units in the general monolingual dictionary of Slovene : macro- and microstructural aspects. V: JESENŠEK, Vida (ur.), ENČEVA, Milka (ur.). *Wörterbuchstrukturen zwischen Theorie und Praxis*, (Lexicographica, ISSN 0175-9264, Series Maior, Vol. 154). Berlin; Boston: De Gruyter. cop. 2018, str. 237-245, graf. prikazi.
- GLIHA KOMAC, Nataša, JAKOP, Nataša, ŽELE, Andreja, idr. *Slovar slovenskega knjižnega jezika 2016*, (Rastoči slovarji). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Založba ZRC, 2017. ISBN 978-961-254-954-1. <http://zalozba.zrc-sazu.si/p/1256>.
- ŽELE, Andreja. Posamostaljenje oz. substantivizacija v slovenščini: v razmerju do konverzije in poenobesedenja. *Slovenski jezik - Slovene linguistic studies*. [Tiskana izd.]. 2022, 14, str. 96-116. ISSN 1408-2616. <https://ojs.zrc-sazu.si/sjls/article/view/11430>.
- ŽELE, Andreja. Glagolska prehodnost v slovenščini. *Jezikoslovni zapiski: zbornik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša*. [Tiskana izd.]. 2022, 28, št. 1, str. 39-53. ISSN 0354-0448. DOI: 10.3986/JZ.28.1.02.
- ŽELE, Andreja. Zloženi povedek vs. zloženi glagol v slovenščini. *Slavistična revija : časopis za jezikoslovje in literarne vede*. [Tiskana izd.]. jul.-sep. 2021, letn. 69, št. 3, str. 339-353. ISSN 0350-6894. <https://srl.si/ojs/srl/article/view/3958>.

- ŽELE, Andreja. Prostomorfemskost v slovenščini. 1. izd. Ljubljana: Založba ZRC, 2019. 382 str., graf. prikazi. Zbirka Lingua Slovenica, 15.
- ŽELE, Andreja. Razmerje osebek proti osebkov odvisnik v slovenskih povedih. Slavistična revija: časopis za jezikoslovje in literarne vede, ISSN 0350-6894. [Tiskana izd.], jan.-mar. 2017, letn. 65, št. 1, str. 81-97. http://www.srl.si/sql_pdf/SRL_2017_1_08.pdf.
- ŽELE, Andreja, KERN, Boris. Spremembe v leksiki in skladnji v sodobni slovenščini. *Acta Universitatis Wratislaviensis, Acta Universitatis Wratislaviensis. Slavica Wratislaviensia*, Wyras i zdanie w językach słowiańskich 9: opis, konfrontacja, przekład, 2017, no. 3792, str. 461-469, ilustr.